

”DET HANDLAR OM ATT
**KOMPRO-
MISSA**”

UNGA VUXNA SAMTALAR OM LIVSVAL,
FRAMTIDSTANKAR OCH
HUR DET ÄR ATT BO OCH STUDERA
I VÄSTERVIKS KOMMUN

Anita Beckman

Rapport i
korthet

Till grund för den här rapporten ligger projektet *Unga vuxna i landsortskommuner*, en till formatet mer begränsad fortsättning på *Ung och arbetslös i Västervik* som genomfördes under 2014 i form av ett samverkansprojekt mellan barn- och ungdomsvetenskapliga forskningsmiljön (BUV) vid Högskolan Väst och Campus Västervik. I ursprungsprojektets intervjustudie deltog 18 unga arbetslösa män och kvinnor i Västervik och dess resultat finns presenterat i rapporten ”*Jag skulle så jätte, jätte, jättegärna vilja ha ett fast jobb att gå till*” – om att vara ung och arbetslös i Västervik (Andersson & Beckman 2015).

Föreliggande intervjustudie genomfördes under vintern 2015/2016 och fokuserar på en annan kategori av unga, nämligen högskolestudenter och nyligen färdigutbildade, vid tidpunkten boende i Västerviks kommun. Hur talar de unga om Västervik som ort? Kan de se en framtid i Västervik eller planerar de att så småningom flytta därifrån? Vilka möjligheter och begränsningar ser de med att leva och bo på en mindre ort som Västervik?

Även den här studien är genomförd som ett samverkansprojekt mellan BUV och Campus Västervik. Precis som i föregående projekt är det också de ungas egna röster som står i fokus, men på grund av olika omständigheter kom intervjumaterialet att bli starkt begränsat. Under tiden för genomförandet förvandlades det ursprungliga, mindre projektet till ett doktorandprojekt, och antalet intervjuer som hann genomföras inom ramen för projektet blev få. Trots det känns det ändå meningsfullt att sammanställa materialet och presentera det i en lättillgänglig kortrapport som denna. Rapporten är, av ovan nämnda anledning, av deskriptiv karaktär och istället för att ett analytiskt resultat presenteras lyfts de ungas röster snarare fram som spridda exempel på tankar och erfarenheter utifrån en specifik kontext, nämligen Västerviks kommun och Campus Västervik.

FÖRFATTARE

Anita Beckman är lektor i kulturvetenskap vid Högskolan Väst. Hennes vetenskapliga intresse har tidigare kretsat kring berättande, vetenskapligt skrivande och experimentell, reflexiv etnografi. För närvarande ligger fokus på maktrelationer av olika slag och på hur strukturomvandlingarna de senaste decennierna fått kännbara återverkningar på individnivå. Ett pågående projekt handlar om ungas livsvillkor i glesbygd och ett annat om barns upplevelse av trygghet i skolmiljö. Anita har medverkat med kapitel i böckerna *Masculinity, Labour, and Neoliberalism: Working-Class Men in International Perspective* (Palgrave Macmillan) och *Barn- och ungdomsvetenskap – grundläggande perspektiv* (Liber).

Kunskap om varför unga väljer att stanna i, återkomma till eller rentav flytta till mindre orter är viktig i tider av ökande urbanisering. Förhoppningsvis kan de ungas tankar inspirera till vidare forskning och utvecklingsarbete kring unga – i landsbygdskommuner i allmänhet och än mer specifikt i Västerviks kommun.

Jag vill rikta mitt varmaste tack till mina informanter som tog av sin dyrbara tid för att låta sig intervjuas. Ett varmt tack vill jag också rikta till Jerry Engström och Karin Bolin på Campus Västervik för stöd och praktisk hjälp på vägen

Campus Västervik är en del av den kommunala verksamheten i Västervik och erbjuder möjlighet till högskolestudier på orten. Via distansteknik och i samarbete med högskolor och universitet i andra delar av landet ges ett antal programutbildningar och fristående kurser till cirka 500 heltidsstudenter per läsår. På Campus Västervik finns för närvarande två programutbildningar: socialpedagogiska programmet och sjuksköterskeprogrammet. Huvudsakliga samarbetspartners kopplat till utbildning är Högskolan Väst och Linnéuniversitetet. Andra samarbetspartners är exempelvis Regionförbundet i Kalmar län, Västerviks kommun, Landstinget i Kalmar län, SKL, TCO, Karlstads universitet och Högskolan i Halmstad.

INNEHÅLL

Bakgrund	4
En teoretisk förståelseram	5
Undersökning	7
Syfte.....	7
Metod och material.....	7
Resultat	8
Ett paradiset med förhinder.....	8
Med storstaden som spegel.....	11
Slutna sociala rum och inrutade rutiner.....	12
”Den där småstadsgrejen...”.....	13
Att tillåta sig att omvärdera.....	15
Inte utan Campus.....	16
Tankar om framtiden.....	18
Kort sammanfattande reflektion	21
Referenser	23

BAKGRUND

Under de senaste decennierna har Sverige, liksom många andra europeiska länder, genomgått en strukturomvandling – inte minst när det gäller den geografiska omflyttningen av unga. I en undersökning visar Bjerke och Mellander (2015) att 86 procent av de svenska kommunerna 2015 hade färre 25-åringar boendes på orten än vad de hade sju år tidigare. Bara i kommuner med högskola eller universitet går trenden åt motsatt håll och ingen förändring av denna trend finns i sikte (Bjerke & Mellander 2015:2).

Länge var tillverkningsindustrin central för sysselsättningen i landets landsbygdskommuner, men sedan den ekonomiska krisen 2009 har sysselsättningsgraden inom denna stadigt minskat (Andersson & Jansson 2013). Idag återfinns majoriteten av de sysselsatta inom kunskaps-, tjänste- och servicesektorn, vilket innebär att unga möts av en helt annan arbetsmarknad idag än för bara några decennier sedan.

Under högindustrialismens dagar på 1960- och 70-talet bedrevs den svenska regionalpolitiken i syfte att jämna ut ojämlikheter mellan olika regioner i landet, men med framväxten av en alltmer globaliserad ekonomi har det skett en marknadsanpassning av politiken (Svensson 2006). I takt med en hårdnande internationell konkurrens har också de nationella politiska målen ändrats. Svensson (2006) beskriver en politisk förskjutning av synen på regional utveckling under de senaste 20 åren: från en strävan att uppnå lika levnadsvillkor i hela landet till en annan ”doktrin” i vilken tilltron på tillväxt i storstadsregionerna vunnit mark (ibid.:28–29). Som en konsekvens av hårdnad konkurrens och ökad professionalisering söker sig många unga till orter där högskoleutbildningar ges.

Många europeiska länder brottas idag med samma omflyttningsproblematik som Sverige (Bjerke & Mellander 2015). Att unga väljer att lämna de mindre orterna är ett hot mot den regionala utvecklingen och bidrar till att förstärka ojämlikheten mellan landets kommuner. Ojämlikhetsmönstren riskerar därtill att förstärkas ytterligare genom att fler unga kvinnor än unga män försvinner och att det framför allt är de med goda studieresultat från grundskola och gymnasium som flyttar (jmf Trondman & Jansson 2014). När de unga försvinner riskerar skatteintäkterna på orten att minska, de lokala marknaderna att krympa och samhällsservicen att försämrans, något som i sin tur kan

innebära att de unga, och framför allt de högtbildade, i ännu högre grad väljer bort den mindre orten. I England har forskare sett att högskolestudenter med höga slutbetyg oftare väljer att bosätta sig i de stora städerna medan de med lägre slutbetyg oftare flyttar tillbaka till sina mindre hemorter (Bjerke & Mellgren 2015:4). En selektiv mekanism riskerar att aktiveras, men kanske är sambanden inte alltid så enkla som de beskrivs ovan?

Diskussionen kring ungas flyttmönster handlar inte sällan om vad som är gynnsamt för en ort eller en region. Är det mest gynnsamt att de unga flyttar och utbildar sig på annan ort och så småningom, i bästa fall, återvänder? Eller är det bättre att de stannar kvar? För befolkningsutvecklingen är det otvetydigt positivt om unga stannar kvar på orten, om fler unga väljer att återvända och om fler väljer att flytta in från andra orter. ”Följaktligen bör forskningen söka svar på frågor om vad som ökar andelen unga som stannar, unga som återvänder och unga som flyttar in från andra orter”, skriver Trondman och Andersson (2014:14), men de menar också att frågan är mer komplex än så. Unga som flyttar gör det för att utbilda sig, utvidga sina nätverk och få nya erfarenheter från andra platser och sammanhang, och blir så bärare av ett för hemorten värdefullt kapital, nämligen kunskap och vidgade perspektiv (ibid.). En vanlig tanke är därför att det är positivt att unga människor flyttar för att sedan återvända. Det finns med andra ord en förhoppning om att återvändande, välutbildade unga ska berika och i förlängningen bidra till att ”lyfta” de mindre orterna.

När en intervjustudie som denna fokuserar på unga vuxna som bor och studerar på en mindre ort, är det alltså med avstamp i den bakgrund som beskrivs ovan och utifrån det faktum att mindre orter utan högskola eller universitet har svårt att locka unga, välutbildade människor till sig. Bjerke och Mellander (2015) menar att försöken att locka högtbildade till mindre orter, på det hela taget, inte varit framgångsrikt. Det saknas inte bara unga välutbildade, menar de, utan också en fördjupad kunskap om vad som skulle kunna locka dem (ibid.). I den här studien bidrar några unga vuxna med tankar om och erfarenheter av hur det är att bo i en liten kommun som Västervik.

Västervik är en landsbygdskommun belägen i naturskön miljö på den svenska östkusten. Utanför kusten finns en vacker skärgård och sommarturistnäringen

med sina många välbesökta evenemang är stabil, men i likhet med många andra mindre och mellanstora kommuner har den traditionella tillverkningsindustrins betydelse för ekonomin stadigt minskat – medan andra sektorer ökat. Idag är några av de största arbetsgivarna på orten Västerviks kommun och Västerviks sjukhus. Som i många mindre landsbygdskommuner är ungdomsarbetslösheten högre än riksgenomsnittet och vissa år har befolkningsökningen legat på minus. På senare år har dock ett trendbrott skett, då antalet boende i kommunen ökat. 2016 ökade befolkningen med 225 personer jämfört med 151 personer 2015, vilket bekräftar en positiv trend. Ökningen handlar emellertid snarare om invandring och inflyttning av äldre, än om en förändring av ungas geografiska rörelsemönster.

Sedan år 2000 har antalet unga mellan 18 och 30 år minskat med ungefär en tredjedel, och som tidigare forskning visat är kön och social bakgrund betydelsefulla aspekter för ungas livsval (Jonsson 1991, Jonsson 2010, Trondman 2001, Trondman & Andersson 2014, Svensson 2006). Unga med medelklassbakgrund flyttar oftare från mindre orter än unga med arbetarbakgrund, och unga kvinnor flyttar oftare än unga män. I Västervik, liksom många andra kommuner i landet, är det fler unga kvinnor än män som lämnar orten för att utbilda sig, och det är fler kvinnor än män som har högskoleutbildning. Dock ligger utbildningsnivån i Västervik lägre än riksgenomsnittet och även något lägre än genomsnittet i Kalmar län.

Möjligtvis kan man generalisera kring landsbygdskommuners oförmåga att behålla och attrahera unga, men samtidigt är det viktigt att komma ihåg att olika orter har olika förutsättningar (Bjerke & Mellander 2015). Orter som är belägna nära storstäderna kan dra nytta av sin närhet till högskola eller universitet, kultur, uteliv och shopping, och om kollektivtrafiken är väl utbyggd finns goda förutsättningar för att den mindre orten ska växa (ibid.). Västervik ligger inte i närheten av någon storstad, tvärtom är avstånden till andra städer relativt stora, och orten riskerar därför att upplevas som geografiskt svårtillgänglig. Dock har Västervik något som många andra mindre orter inte har, nämligen ett lokalt campus med två högskoleutbildningar och ett antal andra kurser, vilket gör Västervik annorlunda och intressant i sammanhanget.

En teoretisk förståelseram

Farrugia (2014) menar att unga på mindre orter länge har marginaliserats inom ungdomsforskningen eftersom storstaden är så starkt kopplad till bilden av de ungas verklighet. Platsens betydelse för ungas livssituation är därmed en aspekt som under lång tid har hamnat i skymundan, menar han.

I vår allt mer urbaniserade värld har stadslivet blivit nånting som tas för givet. När forskare vill försöka förstå dagens unga, så undersöker de livet i storstäderna /.../ Den urbana miljön är allestädes närvarande, global och odifferentierad, och då försvinner ofta platsens betydelse från analyser av unga människors verklighet.

[Cuervo & Wyn 2012:1, citerad i Farrugia 2014:1]

Under senare år har platsens betydelse emellertid fått ett allt större utrymme. Plats är en aspekt som starkt påverkar hur man formas som individ och hur man ser på sig själv och sin tillvaro. Det är där man finner plattformen för sin vardag och ”destinationen för sina drömmar” (se Agnidakis 2013:17). Platser är i allra högsta grad arenor för såväl sociala som politiska förhandlingar (ibid:16), och ingår i en slags platsmaktordning i vilken vissa åtnjuter hög status medan andra hamnar längre ner i hierarkin. En mängd olika aspekter påverkar platsens status, men storstäderna med sin arkitektoniska täthet, sin befolkningsdensitet och sitt kommersiella och kulturella utbud utgör inte sällan norm. I sin avhandling om drivkrafter bakom ungdomars utflyttning från Söderhamn pekar Svensson (2006) på detta urbana fenomen. Storstaden representerar modernitet, tillväxt och utveckling medan landsbygdens fysiska miljö betecknas som avvikande, något som i sin tur får konsekvenser för hur de unga tänker om sig själva och om de platser som de tvingas förhålla sig till.

Massmedia har haft stor inverkan på bilden av landsbygden som något stagnerat och omodernt. På samma sätt som förorterna berättas fram som problemområden med våld, arbetslöshet och misär har landsbygden länge beskrivits som efterbliven, bakåtsträvande och omodern (Eriksson 2010). Bilden av landsortskommunen som perifer skapas som en motpol till det som förstås som centrum. De stora städerna hamnar högst upp i platsmaktordningen och därmed ges de också tolkningsföreträdet och rätten att definiera vad som är centrum och periferi (Rönblom 2014). När vi förhåller oss till landsbygden och de människor som bebor den betraktar vi dem genom denna storstadsnorm.

I intervjuerna som gjordes under studien om arbetslösa unga män och kvinnor i Västervik framgår det, liksom i Svenssons avhandling om ungdomar i Söderhamn, att många av de unga önskar stanna kvar på sin hemort, men att de upplever en förväntan på att de ska flytta därifrån. Farrugia (2016) talar om *the mobility imperative* – den mer eller mindre outtalade uppmaningen att unga ska flytta till större orter – och

presenterar samtidigt en teoretisk tankeram med tre förståelsedimensioner för hur man kan närma sig ungas flyttmönster: **1)** den strukturella dimensionen (*the structural dimension*), **2)** den symboliska dimensionen (*the symbolic dimension*) och **3)** den kroppsliga dimensionen (*the non-representational dimension*).

Denna studie fokuserar inte enbart på unga från mindre orter, men den förståelseram som diskuteras här har ändå relevans för de tankar och erfarenheter som de unga ger uttryck för under intervjuerna.

Strukturell ojämlikhet

Den strukturella dimensionen av ungas flyttmönster omfattar det flöde av arbete och kapital som ligger till grund för de sociala strukturer som finns på såväl lokal som global nivå. I städerna finns, rent statistiskt, större möjligheter till utbildning och arbete, vilket betyder att unga i landsbygdskommuner de facto är strukturellt missgynnade. Detta är också det skäl som oftast åberopas när man diskuterar varför unga flyttar från landsbygd till större och mer ekonomiskt blomstrande orter. Farrugia (2014, 2016) talar om en spatial ojämlikhet (*spatial inequality*), vilken i huvudsak beror på att flödet av ekonomiskt kapital främst går till storstäderna. Platser formas runt företag, arbete och ekonomiskt kapital – och av människor. Urbaniseringen är så ett led av globala, ekonomiska processer och dessa har alltså både förminskat och försämrat den materiella basen för unga människor på landsbygden.

I de ekonomiskt starka städerna finns stora sociala skillnader mellan olika grupper, men rent krasst är det fortfarande så att utbudet av kultur, utbildningar och arbetstillfällen är större i staden. ”Korrelerar vi den procentuella förändringen med andra socioekonomiska strukturer ser vi att platserna som ökade har signifikant mycket högre inkomster, högre andel högutbildade och kreativa kunskapsjobb, fler invånare och högre befolkningsdensitet” (Mellander 2013:4). Farrugia (2016:838) menar dock att det finns andra aspekter än de rent statistiska som vi måste ta i beaktande när vi diskuterar ungas rörelsemönster, eftersom vi annars riskerar att konstruera de mindre orterna som platser där det per se råder en bristsituation och därmed fortsätter att återskapa bilden av ungas vuxenblivande som något som inte kan fullbordas någon annanstans än i storstäderna.

Bilder och symboler

Till den symboliska dimensionen räknas det flöde av symboler och kulturella/diskursiva stoff som unga människor får till sig, inte minst genom massmedia och digitala medier. För att förstå den symboliska dimensionen av imperativet, skriver Farrugia (2016), måste

vi närma oss senmoderniteten och globaliseringsprocessen som en komplex, abstrakt relation mellan plats, identitet och migration, en relation som i sin tur möjliggörs av avancerad IT-teknik och spridningen av mediala bilder. Ungas identitet och sätt att tänka om sig själva skapas i detta flöde av bilder och föreställningar som flyger runt i etern, men som ändå i slutänden kopplas ihop med en konkret, fysisk kropp på en konkret plats på kartan. Ett exempel på det kan vara att barn och unga på den fattiga landsbygden i Indonesien genom västerländska dokusåpor dagligdags konsumerar bilder av en global storstadsmodernitet med välutbildade, självständiga kvinnor i karriären. I en svensk kontext skulle det istället kunna handla om stereotypa beskrivningar av landsbygdens människor som ”töntiga lantisar” och hur unga dagligen tar intryck av narrativ som handlar om storstaden som den självklara platsen för ”framgångsrika” människor att bo och leva på.

Det kroppsligt/emotionellt upplevda

Den kroppsliga dimensionen handlar om hur unga tvingas ”bråka” med sin subjektivitet någonstans i skärningspunkten mellan kropp och plats (Farrugia 2016:845). Här ligger fokus på hur man genom att ta platsen i bruk blir känslomässigt kopplad till den. Genom att röra sig och uppleva en plats skapas känslor, till exempel av trygghet eller utanförskap. Platstagande kräver en fysisk och sinnlig erfarenhet (Agnidakis 2013). Att ”ta plats” sker i relation till såväl platsen som människorna som befolkar den, och det krävs kroppsligt närvaro för att kunna tillägna sig en plats.

De ungas platstagande är, enligt detta sätt att tänka, själva grundförutsättningen för de tankar de har kring Västervik som ort. Hur *upplevs* platsen? Den kroppsligt upplevda dimensionen skulle kunna exemplifieras med Tess som berättar om de nedlåtande och dömande blickar hon fått när hon lekt med sina barn på utomhuslekplatser på orten. Tess kan inte ”vara sig själv” och inte klä sig som hon vill (Andersson & Beckman 2015). Konsekvenserna av att bli uttittad och dömd kan se olika ut: kanske väljer man att ta upp kampen för att få ge uttryck för sin identitet eller så väljer man att flytta till en annan ort där man känner sig mer accepterad som den man är? Tess bestämde sig till slut för att börja klä sig mer enligt normen, så att hon ska slippa få andras nedlåtande blickar på sig (ibid.). Den här typen av kroppsliga/emotionella erfarenheter från en plats bidrar, utifrån det här sättet att tänka, i allra högsta grad till ungas identitetsformering och framtidsval.

UNDERSÖKNING

Syfte

Fokus i föreliggande intervjustudie ligger på unga vuxna som bor i Västerviks kommun och/eller har valt att utbilda sig på Campus Västervik. Syftet med studien är att undersöka några unga vuxnas tankar kring Västerviks kommun som boende- och studieort. Hur talar de om orten? Hur upplever de att vara ung och bosatt på en mindre ort som Västervik? Vilka möjligheter och begränsningar ser de med ett liv på orten? Vilka framtidsbilder bär de på och hur tänker de kring sina livsval? Vilka prioriteringar har de gjort och vilka tror de att de kommer göra i framtiden?

Metod och material

Materialet samlades in genom fyra samtalsliknande gruppintervjuer gjorda i Västervik vintern 2015/2016. Under intervjuerna fungerade jag som både forskare och samtalspartner, och en i förväg löst formulerad frågeguide fungerade strukturerande, samtidigt som de ungas egna associationer bereddes plats. Under bearbetningen av intervjumaterialet utkristalliserade sig ett antal *deskriptiva teman* och det är dessa som lyfts fram och diskuteras i rapportens resultatdel.

Sammanlagt medverkade tolv informanter varav sju kvinnor och fem män. Informanterna var vid tillfället för genomförandet i åldrarna 22–30 år. En majoritet av dem studerade på Campus Västervik, antingen på socialpedagogprogrammet eller på sjuksköterskeprogrammet, medan två av dem redan hade avslutat sina högskolestudier och börjat arbeta. Urvalet skedde slumpvis i den meningen att alla som meddelade sitt intresse bjöds in att delta. Därmed är det inte en homogen grupp som intervjuats, utan tvärtom bestod den av unga vuxna med varierande erfarenheter och bakgrunder. En del av informanterna bor centralt i huvudtätorten Västervik medan andra bor på andra orter i kommunen. Några är ensamstående, några är gifta och har barn, och ytterligare några är gifta utan barn. Några är från utpräglade medelklasshem med högutbildade föräldrar, andra har en tydlig arbetarklassbakgrund och åter andra har en mer blandad klassbakgrund. Därtill är de intervjuade en heterogen blandning av *stannare, återvändare* och *inflyttare* (jfr Trondman & Andersson 2014), vilket betyder att de är uppväxta

i Västervik och har bestämt sig för att stanna kvar respektive att de flyttat iväg och återvänt eller att de flyttat till Västervik från andra orter i landet – i det här fallet för att studera eller arbeta på Campus Västervik.

De tolv informanterna är: Anna och Malena som bott på orten hela sina liv. Julia, Sara, Mia, Joel och Jakob som återvänt efter att ha bott kortare eller längre perioder på annan ort. Och Tova, Jonas, Karin, Karl och Aksel som alla flyttat in från andra orter i landet.

Samtliga intervjuer genomfördes i Campus Västerviks lokaler och varade mellan 80 och 120 minuter. Intervjuerna har genomförts på en mindre ort och på en specifik verksamhet inom kommunen, så möjligheten till anonymisering är begränsad. Informanterna har dock givits fiktiva namn och i en strävan att ändå försöka försvåra en identifikation av de medverkande har personuppgifter som inte är avgörande för sammanhanget i vissa fall ändrats eller formulerats om.

I texten använder jag mig av benämningen ”Västervik” i betydelsen Västerviks kommun om inget annat framgår av beskrivningen.

RESULTAT

Västerviks centrum ligger nere vid vattnet och är känt för sin pittoreska miljö med kullerstengator, rosenblommande gränder, torg och äldre, välbevarade trähus. Campus Västervik ligger en kvarts promenadväg från centrum, på andra sidan järnvägen. Lokalerna är ljusa och moderna. Kaféet, hjärtat av Campus, har hög takhöjd och stora fönster med generöst ljusinsläpp. Kaféet andas lugn och ro, och gästerna får med god marginal plats runt borden. Här kan den som är hungrig köpa sig en smörgås eller en djupfryst lunchmåltid att värma i mikrovågsugnen. I några av föreläsningssalarna sitter grupper av studenter och får sin undervisning på stora skärmar via uppkoppling till andra, större lärosäten. I de mindre rummen pågår grupparbeten och jag noterar att dörrarna ut till korridoren står öppna. Det är lugnt, tyst och stilla. Känslan är välkomnande, familjär. Några av studenterna har redan anmält sitt intresse av att medverka i studien, andra råkar befinna sig på plats och anmäler sig spontant. Vi samlar ihop oss och sätter oss i ett av de lediga grupprummen. Bandspelaren går igång.

Ett paradiset med förhinder

Det finns ett sätt att tala om Västervik på som ständigt återkommer under mina intervjuer, så väl hos de unga arbetslösa som hos de unga på Campus. Det är bilden av Västervik som en liten idyllisk sommarstad som lever upp under några korta sommarmånader, men som ”dör” i augusti och som ödslig och folktom sover sig fram till nästa turistsäsong. Ordet ”död” förekommer ofta i beskrivningarna, liksom orden ”vacker” och ”fin”.

En otroligt fin sommarstad – det händer mycket på sommaren, jättemycket turister – men sen i augusti så dör den.

[Mia, återvändare]

Annat som lyfts är det lugna tempot, de små avstånden och närheten till naturen.

Var man än befinner sig så är det hav, sjö och skog runtomkring. Det är det jag älskar...

[Gustav, återvändare]

Naturnära, vatten, öar, plocka svamp [...] Det är ett fantastiskt ställe att ha barn på. Nära till allt. Enkelt att ha aktiviteter, nära mellan jobb och dagis, det är en livskvalitet som jag tror det är svårt att få i större städer.

[Karin, inflyttare]

Ganska snart blir det tydligt för mig att de flesta av informanterna trivs bra på orten, och att det framför allt är naturen och lugnet som de uppskattar – men det finns undantag. Jonas, Aksel och Karl, som alla är inflyttade från storstaden, brottas fortfarande med tanken på att de ska tillbringa de närmsta åren på en så liten ort som Västervik. Efter att Mia beskrivit den som en ”fin sommarstad” skrattar Aksel och säger att han inte har något mer att tillägga.

Hon har redan nämnt allt som finns. [skratt] Det finns inget mer – de långa, sega vinterrarna, det finns ju inte ens ett museum. [...] Och det finns bara ett enda kafé som är öppet på kvällen.

[Aksel, inflyttare]

Aksel berättar att han inte hade förväntat sig att ”hamna” i Västervik och att han fortfarande kan känna sig lite omskakad av att det var så det blev. Aksel blev rekommenderad av en kollega att läsa till socialpedagog och trodde att han skulle hamna i Trollhättan eller Göteborg... och så hamnade jag här. Det är jättefint här i Västervik, men det är för litet...”, säger han och Karl inflikar:

Ja, man kan ju inte sitta och mata måsarna hela tiden. [alla skrattar]

[Karl, inflyttare]

När Aksel, Karl och Jonas pratar om Västervik blir det ofta med skratt och skämt om hur de hamnat här. De är alla inflyttade från storstaden och fortfarande känslomässigt upptagna med att anpassa sig till sin nya boendeort. Att vi andra i rummet kan relatera till det de säger, och skratta tillsammans med dem, pekar på

En otroligt fin sommarstad – det händer mycket på sommaren, jättemycket turister – men sen i augusti så dör den.

en gemensam referensram kopplad till den symboliska förståelsenivå i vilken den ”töntiga” landsbygden är ett väletablerat narrativ och att storstadsmänniskans möte med denna landsbygd har komiska dimensioner som vi alla förstår, helt oberoende av våra erfarenheter.

Karls kommentar om att ”mata måsar” leder oss in på ytterligare ett sätt att beskriva orten på, nämligen att det är en plats där pensionärer i lugn och ro kan pyssla med sina krukväxter.

Det finns en bild av Västervik som ett ställe där man i lugn och ro kan pyssla med sina pelargonier i fönstret.

[Anna, stannare]

... det är väl lite som ett eget paradiset, en bubbla... det är så puttenuttigt på nåt sätt... alla blommor utanför husen och krukväxter i fönstren, liksom tantigt... Men det är liksom både bra och dåligt samtidigt. [skratt]

[Sara, återvändare]

Pelargonier på fönsterbrädan blir en metafor för en stilla och i det här sammanhanget långtråkig pensionärstillvaro som krockar med bilden av den aktiva tillvaro som unga förväntas leva i. Krukväxterna och att sitta på en parkbänk och mata fåglarna är motiv som förutom det ”töntiga” också fångar in långsamheten, vilket är en aspekt av orten som de som trivs ofta

lyfter fram. Men Sara säger att det är tudelat. Att det å ena sidan är ett ”paradis”, å andra sidan är ”tantigt”. Hur en ort berättas fram har betydelse. Att Västervik sägs vara en vacker turiststad om sommaren, men död resten av året kan förstås som en beskrivning av rent faktiska förhållanden, men det innebär också ett slags osynliggörande och ett mätande med storstaden som kan återverka negativt på den lokala självbilden och, i förlängningen, på de ungas bild av vilka de är och vill vara i förhållande till en plats.

Tova uttrycker en frustration över de, i hennes tycke, stereotypa och förminskande beskrivningarna av Västervik och säger med enfaset att ”vi måste jobba på att förändra den bilden”. Anna ger uttryck för samma frustration: ”Småorterna måste bli mer självständiga och växa på egna villkor.” Beskrivningar av orten kan sägas spegla samhällets syn på vad en ort bör och inte bör vara, och det finns idag också en etablerad bild av hur vägen till framgång kan och bör se ut: ökad inflyttning, attraktivitet för kreativa människor, utbildning och ökat entreprenörskap. Ett framgångsrecept som är svårt att argumentera emot, men ur ett maktkritiskt perspektiv bygger modellen på ett specifikt och normativt sätt att tänka enligt vilket landsbygdskommunerna riskerar att ”springa efter” storstäderna och tvingas imitera dem, och som jag tolkar det är det just denna maktasymmetri som Anna och Tova vill ändra på.

Vallström (2014) diskuterar begreppen centrum och periferi med utgångspunkt i betydelsen av en publik (s. 74–75). Storstäderna behöver en publik för att fortsätta uppfattas som centrum, och periferin, menar

författarna, kan förstås som den publiken. Västervik, i likhet med många andra liknande orter, fyller därmed tre funktioner: **1) Publiken som tjänare:** Under sommaren förväntas periferin tillhandahålla natur, kultur och lokala evenemang av olika slag. Här handlar det ofta om nostalgi, idylliska miljöer och en tidlös, men samtidigt gärna historisk, atmosfär. **2) Publiken som imitatörer:** Periferin förväntas härma centrum genom att producera värden som gör att de liknar varandra – till exempel samma höga standard och bekvämligheter – men utan att lyckas helt i sin imitation, eftersom de då inte längre kan räknas till periferin. **3) Publiken som bekräftar:** Bara genom att godkänna sin perifera position när centrum kommer på besök för att uppleva periferin, bekräftar periferin sin underordnade status i platshierarkin.

Mindre orter och landsbygdskommuner har kanske andra, utforskade möjligheter som osynliggörs i skuggan av storstadens behov och tolkningsföreträden? Kanske kan orterna sluta vänta passivt på nästa turist-säsong och istället växa inifrån? Bara tanken är ett ifrågasättande av de ”sanningar” som på ett självklart sätt ständigt reproducerar periferin i förhållande till centrum.

Samtliga informanter är överens om att Västervik är en ort som ofta hamnar utanför radarn. Aksel berättar: ”När jag kom in här så visste inte mina kompisar att det ens fanns ett ställe som hette Västervik.” Orten hamnar således utanför den geografiska kartan, samtidigt som unga människors identitetsarbete ofta handlar om att sätta sig själva på kartan.

Långt ifrån allt. Så långt ifrån där jag egentligen vill vara.

[Karl, inflyttare]

Aspekter som ålder, relationsstatus och livsfas påverkar naturligtvis hur man upplever en mindre ort som Västervik. Aksel, Karl och Jonas är alla under 25 år och befinner sig fortfarande i vuxenblivandefasen. Vem är jag? Hur ser jag på mig själv och hur vill jag bli uppfattad av andra? Att bo ”så långt ifrån där jag egentligen vill vara” riskerar att göra något med ens självbild. När jag ber Jonas – som liksom Aksel och Karl uttrycker att han inte funnit sig tillrätta på orten – beskriva vad som känns svårast, funderar han en stund och säger sedan att han tror att det har att göra med hur han ser på sig själv. Han menar att självbilden fått sig en törn:

... att bilden av mig själv krackelerar. [skratt] Jag går här ensam på gatorna i regnet och det är mörkt och jag ser mig själv i skyltfönstren. Det kan bli ... existentiellt. [skratt] Jag är ju en sån som bor där det händer grejer, musik

och sånt, och här kan jag knappt få tag i en latte efter klockan sex. [skratt]

[Jonas, inflyttare]

Medan flertalet av informanterna gjort aktiva val vad gäller sin boendeort, flyttade Aksel, Karl och Jonas till Västervik på grund av att de inte kom in på andra studieorter. Om inte valet att flytta är aktivt så riskerar det, av naturliga skäl, att påverka upplevelsen av en plats. En annan aspekt av just Karls och Aksels berättelser är att de bott relativt kort tid på orten och därför inte hunnit skapa tillräckligt med mening kring varför de är där. Utifrån ett narrativt synsätt skapar människor mening med sina liv utifrån att man ”får ihop” sin berättelse (Arvidsson 1997). Som en del av vår livsstrategi väver vi ständigt mening och betydelser kring skeenden och beslut och skapar på så sätt en förvisning om att situationen vi hamnat i är meningsfull. Men det tar tid att bygga upp ett sådant narrativ, på samma sätt som det tar tid att skaffa nya vänner och nya rutiner.

Man frågar mig: ”Varför har du valt Västervik?” Alltså på ett negativt sätt. Det finns ingenting här efter sommaren. Helt dött. Det är människor som bor här som frågar. ”Jag har kommit in på högskolan här, enda anledningen, inte förstahandsval!” svarar jag. [skratt] Jag har sökt till Göteborg och Stockholm och Högskolan Väst, men kom inte in där. Det blev Västervik. ”Var det okej?” Svar: nej. [skrattar generat] Nu verkar jag så negativ, som en Stockholmare ... [alla skrattar]

[Aksel, inflyttare]

Att Västerviksbor ifrågasätter Aksels val att bosätta sig på orten pekar på den dubbelhet i relation till storstaden, eller snarare Stockholm, som flera av informanterna vittnar om.

... jag tycker att man i Västervik förhåller sig på ett lite speciellt sätt mot stockholmare ... ”Det var en jävla stockholmare.” Det är just Stockholm som man förhåller sig till.

[Tova, inflyttare]

Att det just är Stockholm man förhåller sig till beror sannolikt på att Stockholm ligger högst upp i platshierarkin och därför blir en mätstock och en norm för andra orter i landet. Men här handlar det förstås också om en mot-identifiering, ett vi-och-dom-skapande som antagligen får viss näring ur den årligt återkommande

interaktionen med de turister som kommer i mängder varje sommar. ”Det är dubbelt”, säger Jonas. ”Som stockholmare blir man både beundrad och ifrågasatt. Det är väl det vanliga mindervärdeskomplexet.”

Med storstaden som spegel

I studien om arbetslös ungdom upplevde flera av de unga att omgivningen signalerade att de borde flytta ifrån Västervik och att de blev ifrågasatta om de gav uttryck för att vilja stanna. På samma sätt menar flera av informanterna i den här studien att det var en ”självklarhet” att de skulle flytta från orten när de gått klart gymnasiet.

Det kände man från alla, ”Flytta och skaffa dig ett liv.”

[Anna, stannare]

Sett utifrån den strukturella dimensionen är det rationellt att flytta eftersom möjligheterna rent statistiskt är fler i de större städerna. ”Det är ju inget konstigt att många flyttar. Det man vill göra går inte att göra här. Man ser fler möjligheter på andra ställen ...”, säger Mia. Unga på landsbygden och på mindre orter kan inte undvika att skapa sig en känslomässig relation till de större städerna, inte minst för att det hela tiden görs en jämförelse mellan det som de själva har och vad unga i storstäder har tillgång till. På frågan om vad de tror att städer som Stockholm, Göteborg, Malmö och Linköping symboliserar svarar Jakob, som är född och uppvuxen på orten, att de symboliserar ”vägen härifrån”.

Jargongen bland kompisarna var att de flesta skulle flytta bort. Vartsomhelst, bara det var bort från småstadslivet, bort till nåt annat.

[Jakob, återvändare]

Jakob menar att de större orterna fungerar som symboler för ”något annat”. ”Man kanske inte egentligen vet så mycket om hur det är”, säger han, som själv beslutade sig för att återvända efter några år i Stockholm. ”Man ser bara att det är dit man ska för att komma bort.”

Att unga människor vill skapa sig en identitet bortom föräldrarna och upptäcka nya sammanhang förstås ofta som en naturlig del av vuxenblivandet, men ungdomar från mindre orter riskerar, så som diskuterats ovan, att exponeras för ett mer eller mindre uttalat krav på att flytta. Den symboliska dimensionen av ungas flyttmönster inbegriper de bilder och föreställningar som konstruerar de ungas subjektivitet och den kultur som de är en del av. Dikotomierna stad/

landsbygd och urban/rural är grundläggande för hur vi idag förstår det moderna samhället, därför blir ett ifrågasättande av det självklara i dessa motsatspar nödvändigt för att kunna undersöka platsens betydelse i ungas liv. Modernitet och urbanisering är tätt sammanflätade med varandra, så väl teoretiskt som i vardagen.

Trondman och Andersson (2014) talar ungas ”urbana längtan”, och i citatet nedan beskriver Sara det som att hon känner sig mer som ”sig själv” när hon går på gatorna i Stockholm.

Det är den jag vill vara ... Breda gator, bussar, lukten av avgaser, olika människor som rör sig – som ser olika ut, som vågar klä sig lite crazy – och skyltfönster med coola möbler och vintage och galet inredda kaféer. Jag kan verkligen sakna den där storstadspulsen, känslan av att vara med där det händer ...

[Sara, återvändare]

Saras citat kan ses som ett exempel på den kroppsligt upplevda platsen som Farrugia (2016) talar om. I citatet beskriver Sara en rörelse, en rytm, en storstadspuls och en känsla av att höra hemma. Utifrån Farrugias tre förståelsedimensioner är det kroppsliga/emotionella upplevelser, men samtidigt står känslorna i direkt koppling till de bilder och budskap som de unga dagligen exponeras för. Det kroppsliga och det kulturella/diskursiva blöder således in i varandra i en ständig och komplex rörelse. Exempelvis kan ett återvändande grundat på ett beslut som känns bra ”i huvudet” i praktiken ändå vara smärtsamt eftersom den kroppsliga/emotionella upplevelsen av hemorten skaver. Men har man återvänt efter att ha bott i en större stad kan man långsamt återetablera en relation till hemorten genom att bebo den och låta kroppen uppleva platsen på nytt.

Eller så kan det vara tvärtom, som för Jakob som vantrivdes med storstadens höga tempo och omedelbart upplevde återvändandet till Västervik som ”underbart”.

Man går bara ut och så är man nere vid havet. Eller ute i skogen. Eller vid en skridskobana. Det är underbart! Och så lugnet ... det är så jäkla skönt i kroppen. Det är ingen stress.

[Jakob, återvändare]

Jakob hade en stark längtan till storstaden och förverkligade den, men de kroppsliga upplevelserna av storstaden som plats blev negativa. Storstaden kan upplevas som obehaglig, även om den erbjuder strukturella och symboliska positioner som inte finns tillgängliga på en liten ort. För Julia har storstaden aldrig varit ett alternativ.

För mig var det så att jag absolut inte ville till Stockholm, Göteborg eller Malmö. Jag kan känna direkt när jag kommer till Linköping: Ahhh, femtielva jävla rondeller... jag orkar inte! [...] Stockholm är en fantastiskt vacker stad, men Gud vad skönt att komma därifrån! Ahhh, buller, folkhopar...

[Julia, återvändare]

Slutna sociala rum och inrutade rutiner

Naturen, lugnet och den livskvalitet det innebär att få tid över till annat än arbete och pendling är ett, som redan nämnts, centralt tema för dem som aktivt valt att bo på orten. Men de flesta, även de som trivs, lyfter också fram en baksida, nämligen de, i deras tycke, slutna sociala rummen. Flera av informanterna, även de som bott på andra mindre orter, säger att de upplever dem som karakteristiska för Västervik.

... det finns en attityd bland Västerviksbor att man ska härifrån, samtidigt som det är en väldigt svår stad att komma in i. Alla har vuxit upp ihop. Det tog fyra år för mig att få ett socialt umgänge, och så lång tid har det aldrig tagit på nåt annat ställe...

[Karin, inflyttare]

Mia, som är uppvuxen i Västervik, håller med: ”Jag förstår att det är svårt att hitta ett kontaktnät om man kommer utifrån, det är nästan svårt för en infödd också – om du till exempel börjar glida ifrån din vanliga grupp så är det svårt att hitta nya vänner.” Karl upplever att det saknas en nyfikenhet på människor som kommer utifrån och att det har en negativ påverkan på hur han trivs på orten.

Ingen här är nyfiken på den som kommer utifrån [...] svårt att komma in, alla har redan sin roll. Människorna här är inte sökande. De söker inte. Alla vet redan vad de håller på med, de söker inget nytt, är inte ute på gatorna och upptäcker...

[Karl, inflyttare]

Julia illustrerar den sociala slutenhet som hon upplever på orten med ett besök på krogen.

... kroglivet, går man ut i Kalmar så ”oh, kom med här, vem är du?” Man har aldrig sett

människan förut, men där är man öppen och go och glad. Står man ute och röker så är det alltid nån som kommer och pratar. I Västervik är det ”det gänget” och ”det gänget” och kom för faan inte och sätt dig hos oss. Punkt! Man är inte välkommen!

[Julia, återvändare]

På frågan om Västervik är en umgängessegregerad ort svarar samtliga informanter jakande och jag tolkar det som att det finns en redan etablerad tanke om ortens umgängesmonster. Men det handlar kanske också om inrutade vardagsrutiner? När jag under en av intervjuerna reflekterar över det faktum att det varit svårt att få studenterna på Campus att avsätta tid för medverkan i studien, säger Karl att det kan ha sin förklaring i att många lever så pass etablerade liv att det finns liten plats för sådant som bryter av mot invanda rutiner. Karl berättar att han själv gjort försök till spontant umgänge med sina medstudenter, men att det hitintills inte fallit väl ut.

Alla är så inrutade i sina mönster. ”Jag har inte tid”, säger de. ”Men kan vi inte gå ut och ta ett glas vin bara lite så där spontant?” ”Nej, det går inte.”

[Karl, inflyttare]

De flesta av informanterna verkar vara överens om att det finns en tämligen utbredd kultur på orten som handlar om att man inte prioriterar utelivet.

Men är det inte en kultur också, efter jobbet åker man hem och sätter sig och tittar på tv?

[Joel, återvändare]

Men Karin menar att det nog handlar mer om ett mönster där vänner bjuder varandra på middag och umgås hemma i mindre kretsar istället för att gå ut, speciellt om de har barn. Kanske är det en lokal kultur, men om man tittar på befolkningspyramiden, som ju visar en brist på unga, så är det inte så konstigt att formerna för socialt umgänge anpassas efter ett ordnat familjeliv och arbete eller studier.

Flera av informanterna tar upp vilka som ger avtryck i stadsbilden. ”Det är inte en stad för unga människor”, menar Sara. ”På gatorna ser man mest föräldralediga mammor och pensionärer. Var är alla mellan 25 och 35?” Och Saras upplevelse av vilka som syns på gatorna stämmer ganska väl med kommunstatistiken då Västervik har en stor andel äldre, betydligt större än riksgenomsnittet, och andelen unga vuxna är mycket

mindre än i landets storstäder. Omflyttningen av unga på nationell nivå konkretiseras i Saras och de andra informanternas beskrivning av gatulivet i centrum. Många av de som söker ett rikt socialt liv finns helt enkelt inte kvar på orten. Och det tar oss till ytterligare en aspekt av livet på en mindre ort: umgängeskretsarna på orten anses vara påtagligt statiska.

Det är exakt samma kretsar fortfarande, det såg jag när jag kom tillbaka från Stockholm. Nu när jag är återvändare har jag börjat umgås med andra återvändare. Jag umgås mer med dem för de andra kretsarna är ju fortfarande på samma ställe...

[Jakob, återvändare]

På frågan om hur det skulle vara att umgås med de kompisar som aldrig lämnat orten svarar Jakob efter en stunds eftertanke: ”Man pratar om högstadiet och om gymnasietiden, vad man gjorde då och vad som hände i skolan, men de åren som varit därefter, de tio åren efter, de pratar man inte om.” Julia ger uttryck för en liknande tanke: ”Jag har ett par kompisar som bött kvar, man gör precis samma saker. Man sitter och tittar på en film typ. Och äter popcorn. Det är inte så mycket mer än det.”

Precis som i föregående studie vittnar informanterna alltså om slutna umgängeskretsar och svårigheter att ta sig in i lokala sociala sammanhang. Samtidigt berättar återvändarna att de, av egen vilja, främst umgås med andra återvändare eftersom de har en gemensam referenspunkt och mer att prata om. Man vill umgås med likasinnade och en av informanterna beskriver det som att ”vi har druckit ur en annan bägare...”. Har man bött på annan ort vet man att det kan ”smaka” annorlunda, på gott och ont. I vissa av återvändarnas formuleringar anas en stereotyp bild av den platsbundna ”förloraren” som inte lyckats ta sig loss (Svensson 2006). ”De som stannar kvar är de som inte pluggat, inte jobbat...”, säger någon, och en annan menar att de som stannar kvar inte alltid är så ”på hugget”, att de begränsar sig själva, till exempel genom att tänka ”jag vill inte jobba där och jag vill inte jobba där”.

Sett utifrån normen att unga bör flytta besitter återvändarna ett socialt och kulturellt kapital bara genom att ha flyttat, oavsett vilka erfarenheter eller kunskaper de samlat på sig (Farrugia 2014, 2016), men här finns också en realitet. Att flytta och att komma tillbaka är ofta en känslomässig process under vilken man tvingats fundera över vem man är i förhållande till en plats, både den man flyttar ifrån och den man flyttar till. I den processen, som ofta kan vara utdragen, skapas både en identifikation med andra återvändare och, kanske, ett vidgat perspektiv.

”Den där småstadsgrejen...”

I den tidigare undersökningen framkom en aspekt av Västervik som även lyfts av de unga på Campus, nämligen det mer eller mindre outtalade kravet på social konformitet. Vissa av inflyttarna upplever att det på orten finns starka normer kring vad som anses vara ”normalt”. Tova, som är uppväxt i en storstad, berättar att hon tidigare gjort ett försök att bosätta sig i Västervik.

Jag bodde här ett år och fick panik. Alla visste vem jag var – panik, så litet det var! När jag kom in i klassrummet visste alla redan vem jag var.

[Tova, inflyttare]

”I Stockholm kan man vara hur som helst”, säger hon och fortsätter: ”Här är det svårt att bryta sig ur sin identitet. Är man den stökiga i skolan så kan man inte bryta sig ur den identiteten, utan man får leva med den resten av livet.” Malena, som själv är uppväxt på orten, håller med: ”Man har växt upp, alltså, som ni säger... Om en person var på ett visst sätt så är det så man minns dem, genom högstadiet, ja... man minns dem som var onormala, eller om de klädde sig på ett visst sätt.”

Den gången upplevde Tova orten som ”för trång”. Hon trivdes inte, utan sökte sig snart till en större stad med högskola. Några år senare bestämde hon och hennes partner sig dock för att försöka igen. En av anledningarna var att de upplevde den större staden som ett mindre bra ställe att låta barnen växa upp på. Vid det andra försöket blev det viktigt för Tova att försöka ”passa in”, men också att försöka ruska av sig de ”gamla” bilderna av vem hon var.

När jag flyttade hit igen så bestämde jag mig för att nu skulle jag bli normal. Jag köpte nya kläder. Jag var ju den där jättekonstiga personen och då ansträngde jag mig jättemycket för att passa in. Jag hade en berättelse på mig, men om jag kommer igen nu och inte sticker ut, då har jag möjlighet att själv berätta vem jag är. Men jag insåg snart att alla här ändå tyckte att jag var konstig... [skratt]

[Tova, inflyttare]

Kanske är det symptomatiskt att det var först när Tova fått barn och blivit lite äldre som flytten lyckades? Tova är ingen återvändare, men det är ändå relevant att peka på att familjebildning och upplevelsen av de mindre orterna som bra platser för barn att växa upp på i Kalmar län är de främsta skälen till ett tänkt återvändande i framtiden (se Trondman & Andersson 2014).

... nu när man bott upp i Stockholm så ser man allt det fina med Västervik.

Som nämnts tidigare berättar inflyttarna att deras vänner ifrågasätter varför de valt att bosätta sig på en så liten ort och att de ofta får försvara sitt val.

Det tär på ens självkänsla... att behöva stå till svars. Det är som att man nedgraderats. Även om jag försöker skämta om det och själv kan ironisera över Västerviks storlek och så där. Det är väl ett försvar...

[Jonas, inflyttare]

Precis som Jonas upplever Tova att hon kan få stå till svars inför sina vänner. ”Det är ett stort ifrågasättande”, säger hon. Hon brukar använda argument som den vackra naturen, lugnet och lättillgängligheten i vardagen, och hennes vänner kan då ”hålla med om” att Västervik är ett attraktivt boendialternativ. Att många av Tovas vänner ”är sådana som bryter av från normen” och själva har upplevt sig tvungna att flytta från mindre orter för att kunna leva ut sina personligheter kan bidra till att de ifrågasätter hennes beslut. Att Tova är heterosexuell och att hon är gift och lever i en kärnfamilj gör kanske att hon har friheten och privilegiet att *kunna* välja att bo i en idyllisk småstad som Västervik? ”De är nästan som att de känner att det bara är få förunnat att kunna ha ett lugnt och bra liv i en vacker småstad. En queer-person, en homosexuell, skulle ha mycket svårare att flytta till Västervik”, säger Klara.

Klara menar att Västervik är inkluderande för vissa men exkluderande för andra, och att många som nu bor

i andra, större städer har flyttat ut för att de inte ”får plats” på orten. Många måste ta sig härifrån, säger hon, ”då de känner att de inte får plats med hela sig”.

Att större städer lockar till sig en större mångfald av människor och att öppenheten för olika sätt av vara därmed ökar är enligt många forskare en av de stora städernas största tillgångar när det kommer till att locka till sig unga (se t.ex. Florida 2002). Att unga upplever att de inte få plats torde vara en av de mest centrala utmaningar som orter av Västerviks storlek står inför.

Under intervjuerna pratar de som kommer utifrån och de som återvänt på ett mer uttalat sätt om detta som något de varit med om och inte sällan upplever som problematiskt, medan de som tillhör kategorin stannare av naturliga skäl har svårare att sätta ord på fenomenet. Tova berättar att hon själv börjar ta till sig ”av den där småstadsgrejen” och att hon upplever att hon blivit mer fördomsfull sedan hon flyttat till Västervik. Men hon pekar samtidigt på att det finns två sidor av myntet, och det positiva, menar hon, är att det är tryggt och familjärt och att man hjälper varandra. Malena, som bott på orten i hela sitt liv, menar att den är som en ”trygg bubbla” för henne att leva i. ”Här vet man vem man är”, säger hon och det är anledningen till att hon inte velat flytta härifrån.

Tova illustrerar denna dubbelhet med ytterligare en beskrivning: ”Kontakter är viktigt överallt, men vad som är annorlunda här i Västervik är att arbete och privatliv så tydligt hänger ihop. Om jag går ut på kvällen på Harrys, så påverkar det direkt mitt arbetsliv och mina möjligheter på arbetsmarknaden – det är en

direktkoppling som inte finns i Stockholm, men som är tydlig här. Jag måste hela tiden tänka på vem jag är här. Om jag går ut en kväll så är det stor chans att mina chefer kan vara på samma ställe som jag... kollegor, man kan inte bara flippa ut, då påverkar det också min identitet i arbetet. Men samtidigt är det ändå ett ganska förlåtande klimat... det är inte så stor grej att man blir för full på personalfesten, det är förlåtande också..."

Det gäller med andra ord att väga det positiva mot det negativa, trygghet mot social slutenhet och begränsande sociala normer. På vägen fram till ett sådant beslut gäller det, enligt informanterna, att reflektera kring sina egna prioriteringar och, i många fall, omvärdera sitt liv och sina livsval.

Att tillåta sig att omvärdera

Flera av informanterna berättar att de omvärderat sitt sätt att se på både sig själva och på vad som är ett "bra" liv. Under intervjuerna blir det tydligt att återvändarna, stannarna och några av inflyttarna gått igenom olika faser av reflekterande under vilka de tvingats ställa olika omständigheter mot varandra för att slutligen landa i ett beslut.

Återvändarna uppskattar, som redan nämnts, naturen och lättillgängligheten på orten. I Jakobs berättelse blir det tydligt hur lugnet ställs i bjärt kontrast till storstadens stress och larm.

Jakob: Det jag tröttnade på i Stockholm var ju det eviga pendlandet och den eviga stressen för att komma i tid. Slåss om en sittplats på tunnelbanan... Här är det bara att hoppa upp på cykeln och så är man framme innan pendeln ens har kommit till perrongen.

Intervjuare: Har din uppfattning om Västervik förändrats?

Jakob: Ja, absolut. När jag flyttade härifrån så tänkte jag att jag aldrig nånsin skulle sätta min fot i Västervik igen. Jag var helt inställd på att aldrig komma tillbaka, så jag var väldigt orolig när jag skulle flytta tillbaka. Hur skulle det gå? Men det känns så jäkla skönt att vara här. Allting bara föll på plats och nu kan jag tänka mig att bo här under resten av mitt liv.

Intervjuare: Hur tänkte du när du ville flytta härifrån? Varför ville du inte sätta din fot här igen?

Jakob: För att jag var uppväxt här. [skratt] Jag hade gjort hela Västervik, det fanns inget som lockade mig. Jag hade sett alla umgängeskretsar, det fanns knappt någonstans

att gå ut [...] Det var en död stad, framför allt på vintern, men nu när man bott uppe i Stockholm så ser man allt det fina med Västervik. [...] Det är underbart! Och så lugnet... det är så jäkla skönt.

Jakobs berättelse handlar om en omvändelse i den meningen att han först ville bort från Västervik till varje pris och att han nu, efter att ha förverkligat sin dröm, ser på sin hemort på ett helt annat sätt. Karin säger att hon "känner igen" den berättelsen. "Det finns en hel del återvändare som kommer tillbaka för att hitta ett annat tempo, just för att kunna landa", säger hon. "När man är uppväxt här och van vid lugnet och vattnet och allting, då sukter man ju efter nåt annat. Men sen kommer man på vad det var som man tog för givet."

När jag skilde mig så tänkte jag att jag kanske skulle flytta härifrån, till Göteborg, där jag hade släkt och vänner... men så bodde jag ju i Göteborg innan och pendlade 45 minuter med spårvagn ett håll, ena vägen, och sen hem samma väg. Nej, det är inte värt det. Pendlingsavstånden och bopriserna, nä... Hittar jobb gör man väl säkert, men just avstånden, livskvaliteten, det är ganska långa dagar ändå, så... nej...

[Karin, inflyttare]

Karin, som redan är färdig med sin utbildning, har bestämt sig för att låta barnen växa upp i Västervik. För Tova var barnen också en starkt bidragande orsak till beslutet att slå sig ner på orten. Hon flyttade hemifrån för att gå på folkhögskola på annan ort och där träffade hon en kille från Västervik. Tillsammans gjorde de, som redan nämnts, ett försök att bosätta sig på orten. "Första gången förstod jag nog inte hur det var att bo i en småstad och småstaden visste nog inte hur den skulle ta sig an mig." Hon menar att det är stor skillnad på att bo i en småstad och att bo i storstad. Resan har inte varit lätt, men när hennes pojkvän fick möjlighet att utbilda sig i kommunen insåg hon att hon måste kompromissa.

Det handlar om ett givande och tagande... och sen insåg jag att vi har ju faktiskt ett barn och hon trivdes ju, och ett barn kan man faktiskt inte flytta på hursomhelst. När jag väl bestämde mig – "det här är det som gäller nu" – så var det skönt, det fanns liksom bara detta alternativet och efter jag bestämde mig så började jag också få vänner...

[Tova, inflyttare]

Denna ambivalens vittnar även Julia om. Hon säger att hon alltid varit inställd på att flytta från Västervik. ”Jag var plugghäst... och de där jättetuffa människorna som stod och rökte i korridoren... ’Du din dumma jävel, jag ska åka härifrån och skaffa mig en utbildning. Sitt kvar här du, så ska jag köpa mig en BMW.’ Jag skulle visa dem att jag gjorde rätt val som flyttade härifrån.” Julia hade inte tänkt komma tillbaka, men så träffade hon en kille på en fest i Västervik och hennes planer ändrades. ”Jag älskar Avenyn, allting, jag kan sitta där på kafeerna hela veckan, men alltså... min sambo ville bo i småstad. [...] Men man får pussla ihop livet och kompromissa. Ja, det handlar om att kompromissa...”

Anna, som bott hela sitt liv på orten, berättar att hon brottats en del med å ena sidan förväntningarna på att hon borde flytta och ”skaffa sig ett liv”, å andra sidan sina egna känslor och behov. Som yngre ville hon lämna, men hon kände samtidigt ett inre motstånd mot att ”följa strömmen” och långsamt växte det fram ett erkännande av henne själv som någon som vågar bejaka ”det lilla livet” på orten.

Jag skiter i vad andra säger, tänkte jag. Jag är väl inskränkt då, men jag har ingen lust att flytta. Jag trivs här... Att tillåta sig själv att omvärdera sig själv och det man har, liksom. Så här är jag och jag trivs med mitt lilla liv...

[Anna, stannare]

De som gjort ett aktivt val att återvända eller flytta till orten berättar att de idag känner sig tämligen trygga i sitt beslut. De har gjort det de själva ville göra och det de upplever förväntades av dem och därför fått en slags ”frid”. Här kommer antagligen ålder in som en viktig aspekt. Att de redan varit ute på arbetsmarknaden och bott på andra orter i landet bidrar enligt både Julia och Karin till att de känner sig trygga i sitt beslut.

Sara tar upp den ekonomiska aspekten av att bo på en ort som Västervik. Hon menar att hon får pengarna att räcka längre här än i storstaden. ”Eftersom livet är så enkelt på en liten ort och det bara går att hoppa på cykeln... inget är krångligt, så det blir nog i slutänden mer pengar över, egentligen.” Statistiskt ligger lönerna högre i Stockholm, men så gör också hyrorna och huspriserna. Därtill är busskortet och maten dyrare än på en mindre ort. Julia är inne på en liknande tanke:

Jag tycker man har vänt på det. När man är ung så tycker man att ”åh, hur dumma är de som stannar kvar” och nu som äldre tycker man att ”åh, hur dumma är de som bor i större städer”. Stressen och ekonomin...

[Julia, återvändare]

Inte utan Campus

När man diskuterar unga på landsbygden och deras flyttmönster talar man ibland om ”platsbundna” ungdomar, till skillnad från dem som inte känner sig bundna till hemorten. Platsbundenheten diskuteras ibland utifrån ett klassperspektiv där aspirationer och social bakgrund ses som avgörande för hur de unga gör sina val, och flera studier visar, som redan nämnts, att unga med arbetarklassbakgrund är mer platsbundna än unga med medelklassbakgrund. I den föregående studien hade en majoritet av informanterna arbetarklassbakgrund och bland dem var det tydligt att det var arbetet, i princip vilket som helst, som stod i centrum för deras livsmål, samtidigt som många av dem också hade en önskan om att stanna kvar och skapa sig ett liv på orten (Andersson & Beckman 2015).

Bland informanterna i den här studien är högskoleutbildning målet. De är med andra ord inte bundna till någon plats, utan snarare till idén om att skaffa sig en högre utbildning. Om Västervik inte hade kunnat erbjuda dem en sådan hade få, om ens någon, av dem befunnit sig i kommunen idag. Då hade Västervik helt enkelt inte varit ett alternativ.

Den avancerade IT-tekniken med vilken uppkoppling till andra lärosäten, till exempel Högskolan Väst och Linnéuniversitet, möjliggörs, har varit avgörande för att kommunen ska kunna erbjuda utbildning på högskolenivå. Campus har varit avgörande för informanternas val av boendeort, men ändå finns en utbredd känsla av att det saknas vetskap om att Campus Västervik finns.

Anledningen till att jag fick reda på Campus var ju att mina föräldrar är sjuksköterskor, annars hade jag inte vetat att den här möjligheten fanns. För det kom inte upp när jag sökte på datorn. Jag var tvungen att gå in direkt på Campus hemsida för att få information. Att leta upp det var inte det lättaste.

[Jakob, återvändare]

Första gången jag som forskare besökte Västervik trodde jag att det skulle vara lätt att fråga sig fram till Campus, men det var ingen som kunde visa mig vägen eller ens hade hört talas om att det fanns. Nu har det gått en tid sedan intervjuerna genomfördes och verksamheten har både expanderat och blivit mer känd, men det kan ändå finnas anledning att stanna upp vid det faktum att majoriteten av informanterna berättar att varken de själva eller andra i deras närhet känt till att det går att utbilda sig på orten.

Julia berättar att vuxna som hon mött inte heller känt till utbildningsmöjligheterna, eller inte ”ville”

informera om dem, som hon uttrycker det. ”När jag kom tillbaka mitt i krisen, då satt jag på Arbetsförmedlingen och där är man ju inte glad över att unga vill söka jobb här, eller ens söker jobb inom en tiomilsradie. Mycket hot om det. Man har inte ens nämnt för mig att Campus existerade, och då hade jag ju varit arbetslös länge. Jag har haft tio olika handläggare, minst, och det var inte förrän en privatperson berättade. Så fantastiskt dumt! Som arbetsförmedlare ska man väl uppmuntra till utbildning? Då blev man ju matad med det där: ’Stick härifrån så får du dina 3 000 i fickan.’”

Julia har, liksom några av ungdomarna i den föregående studien, erfarenhet av att arbetsförmedlare förutsätter att en flytt är den enda lösningen och att det framställs mer eller mindre som ett krav (jmf Andersson & Beckman 2015). Julias berättelse pekar inte bara på förekomsten av en urban norm, utan också på behovet av att instruera anställda på myndigheter och i andra verksamheter om att ge information om vilka utbildningsmöjligheter som finns. Julia tror att det är bättre idag, men menar samtidigt att det behövs mer samarbetsförmåga mellan olika verksamheter och institutioner på orten, så att de som är ansvariga för eleverna på gymnasiet även ser till deras framtid: ”På gymnasiet är man inriktad på att de ska få sina betyg och ta studenten, och sedan ... ingenting, där tar det slut.” Det råder ingen brist på ansökningar till utbildningarna på Campus så de sökande hittar uppenbarligen fram till informationen på egen hand, men samtidigt är det intressant att fundera på om flyttimperativet och den urbana normen påverkar om och hur informationen om Campus sprids till unga på orten?

Malena, som vuxit upp på orten, visste inte heller om att det gick att utbilda sig på Campus. Att hon fick reda på det blev en avgörande faktor för att hon skulle ”tillåta” sig själv att stanna.

Finns det en norm? Jo, men det finns det. Ja, du måste plugga, nästan alla vill härifrån, eller ville. Nu har vi ju Campus, men jag visste inte att man kunde utbilda sig här. Jag är jätteglad att utbildningen finns här.

[Malena, stannare]

Men orten är liten och har av naturliga skäl svårt att stå sig i konkurrensen när det kommer till studentlivet. Att ”leva studentliv” finns med i ”manuskriptet” om hur det är att vara ung, och möjligheten att prova på ett ”riktigt” studentliv är något som flera av informanterna saknar. Som det är nu är det svårt att hitta ett umgänge som man tycker passar. Karl och Aksel menar att de ”vill umgås med likasinnade”, men att det finns få som är lika dem här – det vill säga unga, singlar, sökande

och nyfikna på utelivet. Med litet studentantal blir mångfalden mindre och chansen att man träffar någon som tänker och lever likadant som en själv minskar.

... lättare att flytta in om man hamnar i ett sammanhang som studentkårer och så, när det är så svårt att komma in i det sociala livet här [...] Nä, det har jag hört från andra också, att när de väljer mellan Västervik och Linköping så har det blivit Linköping. [...] ”Jag vill också prova på hur det är med studentlivet”, det har jag hört många säga.

[Tova, inflyttare]

Kommunikationerna mellan Västervik och omkringliggande städer är inte de bästa, men tillgången till IT-teknik minskar avstånden och förtätar det som befinner sig utspritt i geografien (Magnusson & Jansson 2012). Idag är det möjligt att bo i Västervik och ändå stå i ständig kontakt med vänner och familj på andra orter. ”Det är nog en grej som gör att man känner att man inte är så isolerad som man faktiskt är. Jag känner att de är med mig, mina vänner i Göteborg, och de är nära mig fast jag inte träffat dem på länge”, berättar Karl.

Västervik benämns som en landsbygdskommun, men de förtätade kommunikativa banden har i viss mån luckrat upp gränserna mellan stad och landsbygd och bidragit till det som ibland kallas för ”landsbygdens globalisering” (Andersson & Jansson 2012). Betyder det att storstaden kommit till Västervik? Både ja och nej. Andersson och Jansson pekar på det faktum att globalisering vanligtvis förknippas med urbanism, och att det får till följd att landsbygdens globalisering betraktas som en slags urbanisering av landsbygden, vilket blir missvisande eftersom landsbygden utvecklas utifrån helt andra förutsättningar än storstaden (2012). ”Det är med andra ord viktigt att här söka sig bortom den urbana blicken och ideologin där staden blir förgivettagen utgångspunkt och norm” (ibid:12). Globalisering och IT får olika betydelser och olika användningsområden beroende på plats och behov, men faktum kvarstår: utan IT-tekniken hade få, eller ingen, av informanterna bott på orten idag, trots allt det positiva som de menar att deras boendeort tillför.

På Campus sker, som redan nämnts, utbildningen i form av fjärrundervisning. Studenterna sitter i vanliga föreläsningssalar, men lärarna föreläser via en skärm från andra lärosäten många mil därifrån. Joel berättar att han snabbt vände sig vid fjärrundervisningen och när det plötsligt kom in en ”riktig” lärare i lokalerna kändes det nästintill obehagligt. ”Jag kände mig som invaderad”, säger han. Joels berättelse får stå som exempel på hur periferin kan ta tekniken i bruk utifrån egna behov och förutsättningar och på så sätt omvandla det

avvikande till norm och därmed göra så att centrum plötsligt blir bärare av ett mer traditionellt tänkande och traditionell teknik.

Tankar om framtiden

En viktig aspekt för stanna-eller-flytta-problematiken är om platsen uppfattas ha en framtid (jfr Svensson 2006). När jag frågar informanterna hur de ser på Västerviks framtid målas en ljus bild upp. De flesta upplever att det händer mycket positiva saker på orten och att den ständigt expanderar.

Ingen utflyttningsort, den expanderar!

[Anna, stannare]

Jakob håller med om att Västervik expanderar, men oroar sig samtidigt för hur stadskärnan ska kunna hållas vid liv. ”Västervik växer, men det jag är rädd för är att stadskärnan dör ut. Ingen handel. Lite liv vid kajen på kvällarna ibland, men går du ner på stan en vardagskväll så är det helt dött.” Och Joel håller med. ”Ja, det är helt dött. Hoppas man kan vända detta”, säger han och menar vidare att lokalpolitikerna, om bara viljan fanns, borde kunna påverka denna oro-väckande utveckling med politiska beslut som tar staden åt rätt håll. ”Inget i centrum har öppet när folk har tid att åka och handla”, säger Jakob och menar att vana och tradition sätter stopp för att ha öppet på söndagar. Söndagsöppet och mer öppet på lördagarna skulle ge mer liv åt stadskärnan, och Jakob tycker att man borde överväga att ”ha stängt på måndagar istället”.

När jag frågar informanterna vad de saknar på orten kommer ett mer vitalt gatuliv, ett större kulturutbud och mer generösa öppettider omedelbart på tal. Flera ser bristen på utbud som en av de stora begränsningarna. ”Att åka till Västervik en söndag, det går ju bara inte, det är helt stängt”, säger Julia. Jakob tillägger att kollektivtrafiken inte alltid fungerar så bra i förhållande till affärernas öppettider.

Jag är inte insatt i den lokala politiken, men det jag reagerade på var busstrafiken... de som inte har bil. Busstrafiken slutade gå upp till handelsområdet väldigt tidigt, så man var tvungen att välja mellan att åka till stadskärnan eller handelsområdet.

[Jakob, återvändare]

Tova håller med om att det är svårt med kollektivtrafiken och önskar även hon ett större kulturutbud. Ett begränsat kulturutbud kan, enligt vissa forskare,

vara en bidragande faktor till att unga, högutbildade väljer att bosätta sig i storstaden istället för på mindre orter (Florida 2002, Mellander et al. 2011).

Svårt med förbindelser och att det är för lite kultur. Man får ta den föreställning som erbjuds. Alla kulturella aktiviteter saknar jag, jag måste ta mig till andra ställen för att få uppleva det. Nåt jippo på stan till exempel, det händer ju bara inte i Västervik...

[Tova, inflyttare]

Tova menar att intresset för kultur är begränsat bland Västerviksborna och illustrerar med följande exempel: ”Jag var på teater igår och det var jättebra. Jag tänkte att detta måste ju alla gå på, men jag upptäckte att det var kommunens anställda som fått gratisbiljetter som var där, sedan var det inte så många fler... en tredjedel av salongen var fylld. Nej, det känns inte som att det är en stad som törstar efter kultur...”

På det hela taget upplevs Västervik dock som en kommun som har framtiden för sig. I den föregående studien målades en betydligt mindre ljus bild upp. Flertalet av de som intervjuades upplevde sin hemort som en utflyttningsort med många problem och en förhållandevis dyster framtid. Intressant är hur tankarna om ortens framtid skiljer sig åt beroende på viken framtid man själv upplever att man går tillmötes. Ingen av informanterna i föreliggande studie verkar känna någon oro inför en konkurrensatt arbetsmarknad, vilket visar på gruppen högskoleutbildades privilegierade position i allmänhet, och kanske specifikt i Västervik där efterfrågan på färdigutbildade skötsköterskor och socialpedagoger är hög.

På frågan om framtiden svarar alla utom inflyttarna Jonas, Aksel och Karl att de kan tänka sig en framtid i Västervik. Men där finns reservationer. Karin vill stanna på orten medan barnen växer upp, men säger samtidigt att hon har behov av stimulans och att känna sig utmanad, inte minst när det kommer till utbildning och yrkesliv, och att hon därför hoppas att Västervik ska kunna växa ”med hennes behov”. ”Jag kommer vilja göra mer, men så länge som möjligheterna ges här kommer jag att stanna. Då vill jag inte flytta. Men man behöver utveckla specialinriktningarna, har man börjat så måste man utveckla så det byggs på. Så länge man gör det kommer jag stanna.”

Tova tror inte att det kommer bli några problem att få jobb på orten, men uttrycker en viss oro för att det ändå kan komma att kännas för ”trångt”.

Som socialpedagog... det tror jag inte är några problem i Västervik. Men om det är det ultimata jobbet? Är det det jag vill? Jag

kan känna lite oro för att det är för trångt i Västervik, utbudet är inte jättestort. Kan bli för lite att välja mellan. Eller så bara startar vi upp nåt stort! Och ändrar allt! [skratt]

[Tova, inflyttare]

Både Tova och Karin ger uttryck för att de ”vill” saker, att de har en önskan om att få utvecklas och utmanas, vilket gör dem till just den kategori inflyttare som mindre orter säger sig vilja fånga. Nästa utmaning blir således att försöka behålla dessa unga, högutbildade och målinriktade kvinnor.

Jakob tänker att han vill stanna på orten ”resten av livet”. Han ser goda möjligheter att få arbeta som sjuksköterska efter utbildningen och vill på så sätt bidra till samhället och Västerviks kommun. Jakob, som redan haft en karriär i storstaden, vill arbeta men helst hålla nere arbetstiden och lägga en dag i veckan på sina konstnärliga intressen. ”Jag har jobbat 110 procent och vill aldrig dit igen.” Han ser goda möjligheter att kunna förverkliga denna dröm i Västervik.

Aksel och Jonas är båda säkra på att de kommer flytta från orten efter avslutad utbildning. Aksel skratrar och säger att han ”givetvis” kommer flytta till en storstad, då han ”inte kan trivas någon annanstans”. Därmed kan Aksel sägas vara ganska typisk för sin kategori inflyttare. Han är en kosmopolit i den meningen att han har utländskt ursprung och har växt upp både i en utomeuropeisk mångmiljonstad och i Stockholm, och när han så småningom flyttar från Västervik kommer han att vara högskoleutbildad. Enligt Bjerke och Mellander (2015) är det rent statistiskt så att högutbildade med utländskt ursprung betydligt mer sällan än unga med svenskt ursprung väljer att bosätta sig någon annanstans i landet än i en storstad. En bidragande faktor till det torde vara storstädernas mångfald och öppenhet (ibid.).

Jonas kan inte heller tänka sig en framtid på orten.

Jonas: Jag ska flytta härifrån...

Intervjuare: Vad skulle få dig att stanna kvar?

Jonas: Som jag ser det idag, ingenting. Jag är en storstadsbo. Jag får lappsjukan. [skratt] Men andra kanske kan stanna och det är nog om det blir mer studentliv, rörelse... att folk öppnar upp sig mer och blandas och kultur och mer uteliv... att det händer mer saker, folks and happenings! [skratt]

Karl, som ännu inte funnit sig tillrätta på orten, är mer osäker på hur hans framtid kommer se ut. Han säger att han å ena sidan inte har något utöver utbildningen som binder honom till platsen, men att han å andra sidan

inte hunnit med att upptäcka så mycket av Västervik. Man skulle kunna säga att Karl ännu inte kommit så långt i sitt platstagande att han hunnit skapa sig en relation till platsen. Karl berättar vidare att han ”verkligen reflekterat över” det faktum att han flyttat sex gånger sedan han tog studenten och att han ”får panik” över att stanna på ett och samma ställe en längre tid. Med flytten till Västervik och den påbörjade utbildningen på Campus vill ha försöka anta utmaningen att landa på en plats, och framtiden kan därmed utvecklas lite hursomhelst.

Karl berättar att han i sin strävan att ”komma in” på orten har letat efter passande fritidsaktiviteter, men att det går trögt. Han ville till exempel engagera sig i fältbiologerna, men insåg snart att det inte fanns några i Västervik. Samtidigt öppnar han för att orten mycket väl skulle kunna vara ett möjligt framtidsalternativ, inte minst på grund av att det finns goda möjligheter till anställning inom det område som han håller på att utbilda sig till.

... om man har sin plats och så, som människor verkar ha här, om man har flickvän och så, så kan jag verkligen förstå att man ändå kan bo här. Jobb lär det verkligen finnas... den här utbildningen, här i Västervik har man verkligen förstått och uppskattar vår kompetens. Lite garanterat så, bra jobb med bra lön.

[Karl, inflyttare]

Västervik har historiskt haft flera stora industrier som fungerat som betydelsefulla arbetsgivare på orten. Idag när många av dessa har lagts ner är alltså Västerviks kommun och Västerviks sjukhus två av de större arbetsgivarna. Till skillnad från de arbetslösa ungdomarna i den förra studien som, på goda grunder, oroade sig över sin framtid finns det bland dessa informanter ingen sådan oro. Efterfrågan på sjuksköterskor och socialpedagoger är hög och det är utifrån den vetskapen som informanterna resonerar kring sina framtidsval. Inte heller verkar det finnas någon oro för att hitta ett bra boende på orten.

Utifrån ett strukturellt/ekonomiskt perspektiv kan det paradoxalt nog vara så att den grupp unga som intervjuats här har större möjligheter att finna arbete i Västervik än i storstaden, då närheten till arbetsgivare och arbetsmarknad är stor. Jag tolkar det dock som att informanterna ser goda möjligheter till arbete både i Västervik och i andra, större städer, och det är alltså sannolikt andra aspekter än de strukturella/ekonomiska som spelar in när de funderar över framtiden. Är det kanske den kroppsliga/emotionella aspekten som blir avgörande? Var kan jag känna mig tillräckligt

stimulerad? Och kanske: Var finns de kulturella evenemang, den musik, den teater och de föreläsningar som gör att jag känner mig tillräckligt levande på ett känslomässigt och intellektuellt plan?

När samtalen kommer in på informanternas intresse för att arbeta för förändring visar sig graden av upplevt engagemang variera från politiskt ointresse till en uttalad vilja att verkligen kunna påverka hur både samhället och lokalsamhället utformas. Flera av de som planerar att bo kvar på orten ger uttryck för att de vill engagera sig, men att de inte vet hur. De har ännu inga färdigformulerade tankar kring vad de vill göra eller vad de vill vara med och påverka, men utbildningen kommer sannolikt göra så att de får ett bättre självförtroende på det planet. Alla är överens om att det behövs självförtroende för att kunna engagera sig och att det ofta krävs utbildning och en viss status för att våga ta plats, till exempel genom sin yrkestitel. De menar att det är så man får en kanal att agera genom på lokal nivå och att deras framtida arbete kommer fungera som en väg in till möjligheten att kunna påverka, mer än partipolitiskt arbete skulle göra. Tova menar att kommunalpolitiken känns ”stapplande” och att allt färre engagerar sig politiskt. Hon säger att det krävs något mer, något annat.

... kanske en revolution ... kanske inte en revolution, men en grundläggande förändring. Tanken kring att man ska engagera sig kanske inte längre kan vara knuten till ett partipolitiskt parti utan det kan se ut på något annat sätt. Inte bara sitta på något torrt och tråkigt möte, unga kommer inte att acceptera det. Och måste engagemanget verkligen kopplas till ett parti? Varför ska det ha betydelse för varför människor lyssnar på mig? Detta gäller i hela landet, men ändå specifikt för Västervik...

[Tova, inflyttare]

Tova menar att unga idag inte kan förväntas sitta på torra möten utan att politiken måste bli mer ”sprudlande”. Politikerna, i till exempel Västervik, måste börja bjuda in unga och inte stänga dem ute genom att göra formerna så stela och tråkiga att de per automatik exkluderas. Även Anna ger uttryck för tvivel inför kommunalpolitiken. ”Jag har fått intrycket ... genom snack med kompisar och så, att det kan vara svårt att påverka politiken här ... som att man tar besluten tillsammans utan att släppa in andra förslag ... konsensus, som svågerpolitik.”

Annas och Tovas beskrivningar är intressanta då de liknar den uppfattningen som några av ungdomarna i den föregående studien hade. De påpekade då att det

var svårt att känna sig välkommen, att politiken kändes ”stängd” och att besluten tas ”utan att man förstår hur”.

Tova berättar att hon alltid haft ett starkt politiskt engagemang och att hon tagit mycket plats genom att diskutera och ifrågasätta gällande normer, men att hon nu, i och med utbildningen, börjat fundera på hur hon kan förändra strukturer ”inifrån” istället för ”utifrån”. Tova säger att hon känner ett stort engagemang för Västervik och att hon vill kunna påverka de frågor som hon anser vara centrala för orten och för samhället i stort.

Förändringar, strukturella förändringar för att det ska bli bättre. Inkludering, HBTQ-frågor, rasism, utanförskap, psykisk ohälsa. Det är något som jag tänker jätte, jättemycket på. Och det är väl också i det att jag bor i Västervik nu, och att jag känner ett starkt engagemang i Västervik.

[Tova, inflyttare]

Tova menar att unga ofta saknar självförtroende när det kommer till tron på att man kan bidra till förändring. Hon menar att strukturella förändringar måste till för att orten ska utvecklas och så många som möjligt ”få plats” och känna sig välkomna.

Många måste flytta härifrån för att de känner att de inte får plats, att ”hela jag får inte plats i Västervik”. Jag kan vara här, men då måste jag forma om så mycket att jag inte står ut. Men jag tänker att det är något som man kan ändra på ... om vi ska dra tillbaka hemvändare måste vi bredda synen på Västervik. Det är attraherande för heterosexuella kärnfamiljer och lite rikare pensionärer. Vi måste bredda synen på Västervik. Annars blir det ännu mer homogent! Det ska finnas många anledningar till att flytta till Västervik. Det ska finnas mångfald!

[Tova, inflyttare]

KORT SAMMANFATTANDE REFLEKTION

den här studien har en heterogen blandning av unga vuxna samtalat om livsval, framtidstankar och Västerviks kommun som boende- och studieort. Syftet med rapporten är att lyfta fram informanternas berättelser som spridda exempel på hur unga vuxna boendes i en mindre landsbygdskommun tänker utifrån den bakgrund om ungas flyttmönster som presenteras i inledningen.

En majoritet av informanterna trivs bra i Västervik och kan tänka sig en framtid här. Men flertalet, oavsett bakgrundshistoria, vittnar om en ambivalens och i berättelserna blir det tydligt att beslutet att bo på orten föregåtts av en känslomässig bearbetningsprocess, vilken man kan välja att förstå utifrån de tre dimensionerna som Farrugia (2016) föreslår: den strukturella, den symboliska och den kroppsliga/emotionella. Var finns en möjlig framtid för mig? Var kan jag utbilda mig och få ett arbete på platsen? Kommer jag bli tillräckligt stimulerad? Kommer jag hitta likasinnade att umgås med? Kommer jag passa in? Vem blir jag i andras ögon om jag flyttar? Eller *inte* flyttar? Hur kommer jag uppleva platsen? Vilka känslor kommer platsen väcka i mig?

Informanterna har olika bakgrunder och erfarenheter och i varje berättelse finns en mångfald av påverkansmoment som alla i samverkan bidragit till valet av Västervik som bostadsort och tankarna om framtiden. Den största gemensamma faktorn är hur IT-tekniken skapat möjligheter att högskoleutbilda sig lokalt, men denna faktor samverkar samtidigt med andra faktorer, till exempel att man fått barn eller att man träffat en partner som kommer från Västervik. De informanter som säger att de kan tänka sig att stanna på orten menar att det är en kombination av Campus och ortens platsspecifika egenskaper som lett fram till deras beslut. Enligt Mellander et al. (2011) är platsspecifika kvalitéer, såsom estetiska miljöer, rekreation, konst och kultur, shopping, utbyggd infrastruktur och sociala samlingsplatser, en större bidragande faktor för trivsel och beslutet att stanna kvar på en ort än rent ekonomiska och demografiska faktorer. Västervik kan, enligt informanterna, erbjuda vissa av ovan nämnda kvalitéer, men inte alla. Flera har uttryckt sig i termer av att det handlar om att "väga det enda mot det andra", om att prioritera och "kompromissa". Storstadens rika

Den största gemensamma faktorn är hur IT-tekniken skapat möjligheter att högskoleutbilda sig lokalt...

utbud och mångfald får ställas mot den mindre ortens unika möjligheter.

Bland de som aktivt tagit beslutet att bosätta sig på orten, det vill säga en majoritet av informanterna, lyfts naturen, lugnet och lättillgängligheten fram som de mest positiva platsegenskaperna. De informanter som har barn lyfter samtidigt ortens barnvänliga miljö som en viktig aspekt, något som också Trondman och Andersson (2014) pekar på som en stark faktor för presumtiva återvändare inom Kalmar län. De som inte gjort ett aktivt val, utan "ofrivilligt hamnat" där och redan nu bestämt sig för att flytta tillbaka till storstaden efter examen, menar att orten visserligen är vacker, men att det inte på något sätt väger upp bristen på "puls" och uteliv. Rimligtvis påverkar ålder, relationsstatus och livsfas upplevelsen av att bo på en mindre ort.

Många av informanternas beskrivningar av Västervik liknar de som framkom under intervjuerna i studien om arbetslös ungdom, men här finns, som redan nämnts, en stor och avgörande skillnad. Här är det vinnarna i strukturen som kommer till tals: unga vuxna som är mitt uppe i en för arbetsmarknaden attraktiv högskoleutbildning och som därmed redan besitter ett visst kapital. De unga i den här studien ser ljusst på framtiden, såväl på sin egen som på ortens. Här finns

dock en viss oro för att politikerna ska ta felaktiga beslut som gör att stadskärnan dör ut, att kommunikationerna förblir bristfälliga och att kulturutbudet inte kommer utökas. Andra aspekter som informanterna lyfter är bristen på öppenhet, inkludering och social mångfald. Men här finns en förhoppning och ett självförtroende kring att man i framtiden ska få möjlighet att påverka samhället i en positiv riktning, inte minst genom den närhet till besluten som en liten ort kan erbjuda och genom att man som yrkesverksam kommer befinna sig inom en organisation och därmed kan påverka "inifrån". Att bristen på mångfald, inkludering och öppenhet för sådant som avviker från normen för många framstår som en begränsning och ett problem delar Västervik med många andra mindre orter med en liknande historia. Florida (2002) går så långt att han påstår att orter med mångfald och öppenhet blir vinnare i kampen om de unga. Problemet är sannolikt mer komplext är så, men när Tova talar om att förändra och "revolutionera" genom att skapa nya berättelser om Västervik pekar hon antagligen på en av många viktiga utmaningar som den mindre orten står inför i sin strävan att få unga att vilja stanna kvar, återvända och, i bästa fall, flytta in från andra orter.

Upplevda möjligheter

- Närhet till olika naturupplevelser
- De korta avstånden
- Stressfri miljö
- Estetiska miljöer
- Familjär/stödande social kultur
- Bra arbetsmarknad för högskoleutbildade
- Närhet till politiska beslut, verksamheter och institutioner
- Barnvänligt
- Tillgång på bostäder

Upplevda begränsningar

- Begränsat kulturutbud
- Begränsade öppettider
- Avsaknad av en vital stadskärna
- Avsaknad av mångfald
- Icke-tolerant/icke-inkluderande social kultur
- Umgängessegregation
- Avsaknad av studentliv
- Icke utbyggd/passagerarvänlig kollektivtrafik
- Politiken "stängd" för ungas former av engagemang
- "Svågerpolitik" som gör det omöjligt att påverka besluten

REFERENSER

- Agnidakis, P.** (2013). *Rätten till platsen. Tillhörighet och samhörighet i två lokala industrisamhällen under omvandling*. Stockholm/Stehag: Brutus Östlings Bokförlag Symposion.
- Andersson, A. & Beckman, Å.** (2015). "Jag skulle så jätte, jätte, jättegärna vilja ha ett fast jobba att gå till" – om att vara unga och arbetslösa i Västervik. Rapport 2015:1. Trollhättan: Högskolan Väst.
- Andersson, M. & Jansson, A.** (2012). *Landsbygdens globalisering. Medier, identitet och social förändring i nätverks-samhällets marginaler*. Göteborg: Daidalos.
- Arvidsson, A.** (1997). *Livet som berättelse*. Lund: Studentlitteratur.
- Bjerke, L. & Mellander, C.** (2015). *Moving home again? Never! The migration patterns of highly educated individuals in Sweden*. Paper No 424. Jönköping: CESIS (Center of Excellence for Science and Innovation Studies).
- Ericsson, M.** (2010). "People in Stockholm are smarter than countryside folks" – reproducing urban and rural imaginaries in film and life. *Journal of Rural Studies*, 26, 95–104.
- Farrugia, D.** (2014). Towards a spatialised youth sociology: The rural and the urban in times of change. *Journal of Youth Studies*, 17:3, 293–307.
- Farrugia, D.** (2016). The mobility imperative for rural youth: The structural, symbolic and non-representational dimensions of rural youth mobilities. *Journal of Youth Studies* 19:6, 836–851.
- Florida, R.** (2002) The rise of the creative class. Why cities without gays and rock bands are losing the economic development race. *The Washington Monthly*, May 2002.
- Jonsson, C.** (1991). Ung i Åmål – om ungdomars vardagsliv och framtidsorientering i en landsortskommun utifrån ett livsformsperspektiv. I: J. Carle & H.-E. Hermansson (red.) (1991). *Ungdom i rörelse*. Göteborg: Centrum för ungdomsforskning.
- Jonsson, C.** (2010). I fäders och mödrars spår – landsorts-ungdomars vuxenblivande och identitetsutveckling i ett livsformsperspektiv. *Studies in Sociology*, 44. Göteborg: University of Gothenburg, Department of Sociology.
- Mellander, C.** (2013). De ungas flykt till staden. *Vertikals*. Tillgänglig: <http://vertikals.se/charlotta/2013/12/02/de-ungas-flykt-till-staden/>
- Mellander, C., Florida, R. & Stolarick, K.** (2011). Here to stay – the effects of community satisfaction on the decision to stay. *Spatial Economic Analysis*, 6:1, 5–24.
- Rönblom, M.** (2014). *Ett urbant tolkningsföreträde? En studie av hur landsbygd skapas i nationell policy*. Umeå: Umeå universitet, centrum för genusstudier.
- Svensson, L.** (2006). *Vinna eller försvinna? Drivkrafter bakom ungdomars utflyttning från mindre orter*. Linköping: Linköpings universitet.
- Trondman, M.** (2001). *Att flytta eller stanna? Centrum för kulturforskning*. Rapport nr 2. Växjö: Växjö universitet.
- Trondman, M. & Andersson, C.** (2014). *Flyttro, flyttparadox och livsfasekvation: om unga presumtiva flyttare, stannare och återvändare i Kalmar län och Eksjö kommun*. Kalmar: Linnéuniversitetet.
- Vallström, M.** (2007). *Att återerövra framtiden. Småstaden, ungdomarna och demokratins möjligheter*. Lund: Nordic Academic Press.

Barn- och ungdomsvetenskapliga forskningsmiljön på Högskolan Väst arbetar strategiskt med forskningssamverkan med externa regionala aktörer och verksamheter som har fokus på barn, ungdomar och unga vuxna. Målet för forskningsmiljön är att sprida kunskap om barns och ungdomars livsvillkor och därmed stärka ungas ställning i samhället. Forskningssamverkan med externa verksamheter är ett av de sätt som miljön arbetar på för att nå detta mål. Samarbetet sker i form av en samverkansmodell som avser att skapa goda förutsättningar för både forskningen och den externa samverkansparten. Samverkansmodellen utgår från en dialog mellan forskare och samverkanspart där parterna tillsammans utarbetar och formulerar undersökningsområde och forskningsfrågor.

Anita Beckman, Högskolan Väst
anita.beckman@hv.se

Jerry Engström, Campus Västervik
jerry.engstrom@vastervik.se